

El patrimoni festiu de Manresa

La Imatgeria





El patrimoni festiu de Manresa

La Imatgeria

Edició a cura de Marc Torras Serra

TEXT

Jaume Capdevila Plans

FOTOGRAFIES

Genís Sáez Molina

AUDIOVISUAL

Ramon Riu Martínez

AMB LA COL·LABORACIÓ DE

Glòria Ballús Casòliva
Ramon Estrada Carbonell
Joan M. Miquel Vallejo
Antoni Navarro Herbera

PATRIMONI FESTIU, 2

Editen

Ajuntament  de Manresa

Plaça Major, 1 - 08241 Manresa
Tel. 93 873 23 00

CEB

Centre d'Estudis del Bages

Via de Sant Ignasi, 40 - 08241 Manresa
Tel. 93 873 65 25

Amb la col·laboració de


Generalitat de Catalunya
**Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació**

Primera edició: abril de 2007

Reservats tots els drets. No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre amb qualsevol tècnica o mitjà, inclosa la fotocòpia, sense permís conjunt, previ i per escrit, dels respectius titulars dels drets d'autor.

- © Jaume Capdevila Plans, pel text, excepte dels capítols indicats.
- © Glòria Ballús Casòliva, pel text de la música.
- © Joan M. Miquel Vallejo i Antoni Navarro Herbera, pel text de la coreografia.
- © Marc Torras Serra i Jaume Capdevila Plans, pel text de la introducció.
- © Genís Sáez Molina, per les fotografies, excepte les imatges indicades.
- © Ramon Estrada Carbonell, per les partitures.
- © Ramon Riu Martínez (Mèdia David Produccions), per l'audiovisual.
- © Ajuntament de Manresa i Centre d'Estudis del Bages, per l'edició.

Imatges:

Genís Sáez: portada, p. 2, 15, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 40 baix, 41, 42, 46 baix, 47, 48, 49, 51, 52, 56, 57, 58, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 78

Jaume Capdevila: p. 16 (autor desconegut), 19 (autor desconegut), 22, 23 (autor desconegut), 35 (Francitorra), 74 (Francitorra), 75 (Francitorra)

Andreu Descals: p. 46 dalt

Vicenç Orriols: p. 55

Arxiu Comarcal del Bages: p. 17, 18, 21 (Vert), 37 (autor desconegut), 40 dalt (Jaume Casals), 45

Museu Comarcal de Manresa: p. 27 (Arxiu d'imatges, Fons Associació per al Museu. Autor desconegut), 39 (mcm 711. Fotografia Genís Sáez), 43 (mcm 636 (A). Fotografia Genís Sáez)

Participen



Han aportat informació: Antoni Selvas, Lluís Tuneu, Vicenç Orriols

Disseny i producció: Farell

ISBN: 978-84-87202-41-4 D.L.: B--2007

*Els autors agraeixen la col·laboració
de la colla de Geganters de Manresa,
de l'Agrupació Cultural del Bages
i de totes aquelles persones i entitats
que han aportat dades, informació i imatges
per poder elaborar aquest llibre.*

Salutació

L'Ajuntament de Manresa ha començat a publicar un conjunt de llibres sobre el patrimoni festiu de la nostra ciutat. Si el Correfoc va ser el protagonista del primer títol, ara continuem la col·lecció amb un volum dedicat exclusivament a la imatgeria, el qual permet introduir-nos en el passat i el present dels gegants, els nans, l'àliga i els cavallets, que són símbols autèntics de la festa tradicional manresana.

Donar a conèixer i difondre el sentit i els valors de la nostra imatgeria és una manera d'homenatjar uns elements que formen part inherent de les celebracions locals en què recullen la gresca, la solemnitat i la identificació col·lectiva. Manresa té la sort de comptar amb un patrimoni ric que ha bressolat un extraordinari fenomen associatiu, el qual, amb la seva intensa activitat, fomenta el desenvolupament de la cultura popular, contribueix a integrar i cohesionar la trama social ciutadana i estreny el lligam entre els seus membres i la comunitat a la qual pertanyen.

Aquest llibre no només ens endinsa en els orígens i l'evolució dels diferents elements que formen part de la nostra imatgeria festiva. També recull el patrimoni musical propi vinculat a aquestes figures. A Manresa, la música està estretament relacionada, en clara simbiosi, amb la imatgeria. La dansa hi és de manera rellevant i serveix per enriquir la funció lúdica d'uns personatges coneguts i estimats per tota la ciutadania.

Tot aquest patrimoni etnològic requereix, però, un acurat manteniment, conservació i promoció. Se n'ocupen persones voluntàries, que mantenen viva la tradició robant un munt d'hores al seu temps lliure. La seva participació activa i desinteressada en múltiples manifestacions culturals d'arreu del país els converteix en autèntics ambaixadors de la ciutat. Es mereixen el nostre reconeixement més sincer, que faig extensiu, també, als autors d'aquest llibre, gràcies als quals els manresans i les manresanes ens podem apropar al coneixement dels símbols que formen part de la nostra identitat. A tots i a totes, els agraeixo el seu esforç entusiasta.

JOSEP CAMPRUBÍ I DUOCASTELLA
Alcalde de Manresa

Presentació

Quan ara fa tot just un any, des de l'Ajuntament de Manresa, encetàvem aquesta col·lecció sobre patrimoni festiu, recordo que vaig escriure quatre mots a manera de pròleg, on valorava les manifestacions més tradicionals de la nostra cultura com a eines de cohesió social que ens permeten sentir-nos membres d'una comunitat.

Doncs bé, a l'hora de parlar de la imatgeria –i les danses que l'acompanyen, la música...–, insisteixo molt especialment en el mateix criteri. Això és, el seu valor identificador, cohesionador. Perquè la festa vol símbols i necessita de rituals cíclics: una litúrgia inherent a la celebració comunitària, en un espai compartit i momentàniament transformat. El conjunt d'aquesta imatgeria, amb totes les incorporacions que més o menys subtilment hi afegim amb el pas dels anys, és símptoma d'una col·lectivitat viva.

No cal dir que d'ençà 1979, els nous ajuntaments democràtics han fet una feina molt important, tot recuperant el prestigi dels seguicis i cercaviles i, d'acord amb el teixit associatiu, potenciant aquesta imatgeria com un dels ingredients més populars. El resultat final concerneix absolutament a tothom, perquè necessita de tothom: als que desfilen, és clar, però també als que els esperen. Tots formen part del ritual. Així doncs, som tots plegats que ens redescobrim en un lloc i en un temps. I, a l'ombra de la solemnitat dels gegants o en la murrieria dels nans, ens reconeixem membres d'una mateixa comunitat.

I, finalment, vull agrair l'oportunitat d'escriure aquestes línies. I, també, encoratjar els responsables de la ciutat a mantenir amb la mateixa puntualitat el pla editorial –llibres, discs compactes...–, que recull i prestigia les nostres festes. Però sobretot, a donar llibertat i energia a aquestes celebracions. Per tal que, any rere any, entre tots, anem construint la ciutat, suma d'espais, però –sobretot– d'esdeveniments.

RAMON FONTDEVILA
Director del Centre de Promoció
de la Cultura Popular i Tradicional Catalana
Generalitat de Catalunya

Pròleg

Tal com ens explica aquest llibre, la imatgeria de Manresa té arrels fon- des i antigues. En trobem documentació de fa més de 400 anys. Forma part del patrimoni festiu de la ciutat, de la nostra tradició, de la nostra identitat.

La imatgeria és un símbol de la ciutat, una visió màgica per als nostres infants, i una representació de la nostra festa que explica moments de la història de Manresa. És un patrimoni comú de tots.

He d'agrair als autors del llibre l'esforç de recerca per poder documen- tar bé la història de la imatgeria de Manresa. Un esforç que han com- pletat sintetitzant tota la informació recollida perquè en resulti un lli- bre de divulgació útil per a tots els ciutadans de Manresa, per a tots els que sentin interès per la nostra història. I és que per estimar la ciutat, cal conèixer-la.

Una part de la imatgeria s'ha mantingut al llarg del temps: gegants i capgrossos. En els últims anys hem recuperat figures que s'havien per- dut, com l'àliga o els cavallets. I hem incorporat noves figures com l'he- reu i la pubilla, i les músiques per fer-los ballar. La imatgeria, com la tradició, es va renovant amb el temps. S'enriqueix.

El llibre que presentem ve acompanyat dels balls i les músiques de les figures per deixar constància dels moviments i les melodies que donen solemnitat a la nostra imatgeria.

Vull fer un agraïment especial a les entitats que mantenen viva aquesta tradició, als Geganters de Manresa i a l'Agrupació Cultural de Bages. Entitats que apleguen diferents generacions i que vetllen perquè noves persones de Manresa facin seu aquest patrimoni cultural. Ells fan al- hora d'ambaixadors de la nostra ciutat arreu de Catalunya i, de vega- des, lluny enllà.

IGNASI PERRAMON I CARRIÓ
Tinent d'alcalde delegat de Cultura i Turisme
Ajuntament de Manresa

Introducció

L'origen de les figures que componen la imatgeria actual de la ciutat està vinculat a la festivitat de Corpus, que durant molts segles va ser la diada més important del calendari festiu cristià.

Des de la seva implantació al segle XIV i fins a la segona meitat del segle XX, l'acte més important i participatiu de la diada era la processó que es feia per tota la ciutat, al davant de la qual hi anaven les diverses figures formant part de representacions anomenades *entremesos*, amb els quals s'explicaven escenes de l'Antic Testament i de les vides d'alguns sants.

Amb tot, cal tenir en compte que molt abans que participessin en els entremesos a la processó de Corpus, gran part dels personatges i el bestiar que representen, –dels quals tractarem en aquest llibre–, ja existien en l'imaginari col·lectiu. Algunes figures ja apareixen a les mitologies del món antic, mentre que d'altres pertanyen a les creences paganes que posteriorment van ser absorbides pel cristianisme. Així, i per posar només uns breus exemples, trobem referències als gegants i nans en la mitologia grega, i l'àliga figurava a la simbologia egípcia, vinculada a l'alfabet i als jeroglífics. Aquests símbols, a banda de dracs, dimonis, lleons, mulasses i altres elements de la tradició festiva popular, formen part del nostre inconscient col·lectiu, cultural i mític.

Cal remarcar, d'una banda, que tots aquests elements van ser assumits i reinterpretats pel cristianisme, i per un nou fervor popular que, ja a l'època medieval, els va fer introduir a la processó de Corpus, vinculats als entremesos. Amb el temps, aquests personatges van prendre una simbologia i una entitat pròpies, i a l'època moderna ja sortien sols a la processó.

De l'altra, que des de la baixa edat mitjana totes les festes de caràcter religiós i popular que se celebraven a la ciutat van començar a seguir, amb més o menys semblança, l'esquema i la solemnitat dels actes de la diada de Corpus, processó inclosa. Per aquesta raó, la participació de les figures de la imatgeria també va estendre's a totes les celebracions, i la ciutat les va assumir com a pròpies.

El següent i darrer pas va ser que aquestes figures van esdevenir independents de la processó, fins al punt que algunes van passar a ser els símbols de confraries i gremis, i d'altres els símbols de la ciutat, del conjunt dels ciutadans.

També el pas del temps i el canvi de devocions, tradicions populars i gustos estètics va comportar que en l'evolució del sentit de les figures dins la processó i la festa, se n'oblidessin algunes, alhora que n'apareixien d'altres amb força.

Aquesta evolució ha fet que, a hores d'ara, el conjunt d'elements que forneixen la nostra imatgeria, en aquesta circumstància, gegants, nans, àliga i cavallets, siguin una part important del nostre patrimoni cultural. Aquestes figures ens han acompanyat al llarg de més de quatre segles, resseguint carrers i places de la ciutat, els dies més assenyalats, i en tals diades sempre s'han vist estimades per una gran munió de ciutadans de totes les edats: curiosament es tracta d'una realitat insignificant (com a personatges) i, això no obstant, plena de magnificència. Aquest sol fet ens hauria d'esperonar a mantenir-nos fidels a les tradicions nostrades, tot recordant-nos que formen part d'un bé intrínsecament personal, però social i col·lectiu alhora, i que al mateix temps ens afermen en el sentiment d'un país que estima el seu passat i amb un futur que ha d'esdevenir venturós per a les generacions venidores: cavallets i gegantons en són mostra, d'aquest esdevenidor.

Hem volgut que aquest treball fos fruit d'una tasca col·lectiva, amb la participació de persones vinculades a la recerca, d'una part, i la d'aquelles que actuen en la pràctica, per l'altra. Sense aquesta col·laboració, certament que el resultat final no estaria d'acord amb la nostra premissa de treball col·lectiu i entusiasta, que volem compartir amb els ciutadans, a fi i efecte que uns i altres siguem capaços, un cop més, d'enaltir, solemnitzar i perpetuar les nostres tradicions.





Abans de la Guerra Civil, els portadors dels gegants eren habitants del barri de les Escodines.

Els gegants

Els primers gegants de Manresa

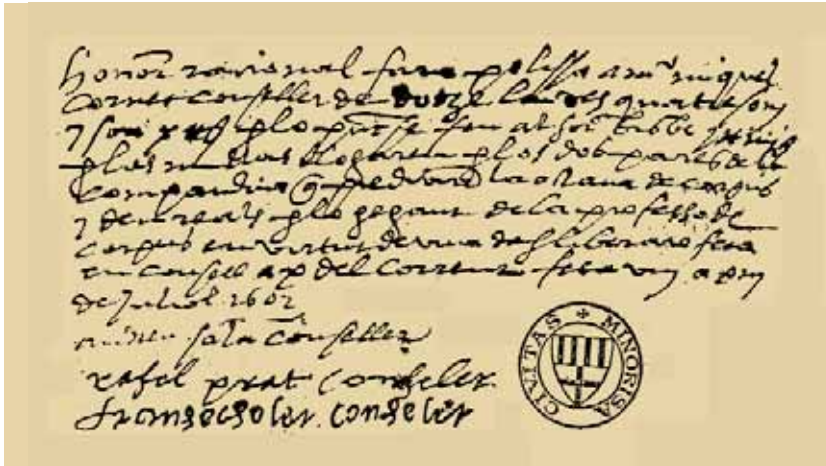
El document més antic trobat a l'Arxiu Municipal és de l'any 1602. El Comú de la ciutat, seguint la tradició, procedeix a l'elecció de tres nous consellers, racional i clavari, l'endemà del dia de l'Ascensió. Aquest darrer inicia així el Llibre de comptes del Comú:

En nom de nostre senyor Déu Jesuchrist y de Gloriosissima Verge Maria Mare Sua Sor. Sia. Amen.

Así se continuarà 17 de maig de 1602.

<i>Maurici Calvo,</i>	<i>clavari</i>
<i>Hierònim Puig,</i>	<i>rational</i>
<i>Andreu Sala,</i>	<i>conseller</i>
<i>Rafael Prat,</i>	<i>conseller</i>
<i>Francesc Soler,</i>	<i>conseller</i>

Aquests tres consellers són els que signen l'ordre de pagament de les dotze lliures i quatre sous, que inclou els *deu rals pel gegant que assistirà a la Processó de Corpus d'aquest any de 1602.*



Aquesta pòlissa u ordre de pagament és l'única referència que certifica la presència en l'esmentada processó d'un gegant (ja que la geganta apareixerà anys més tard).

A partir d'aquesta data comença un llarg parèntesi en què no es localitza cap mena d'informació respecte al gegant del Corpus. Dissortadament hem de fer constar la manca de part de la documentació del segle XVII, que certament proporcionaria algun aclariment. També cal esmentar la possibilitat que la despesa ocasionada per aquesta figura d'entremès consti en el compte global de la festivitat en qüestió, com s'ha produït en altres casos, i no hagi estat possible treure'n l'entrellat.

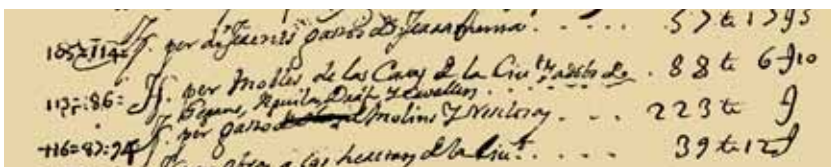
Si ens referim a la geganta, la seva aparició documental és de l'any 1738. Cal dir que el document en qüestió sorprèn en parlar dels gegants en plural: ... *sinch lliures divuit sous per tants li-n deu la Ciutat per haver ell y altres aportat los gegants lo dia del Corpus ...* Cal pensar que la geganta no sortia al carrer per primera vegada, ja que el document dóna a entendre una situació de normalitat.

Adobs i restauracions dels gegants

Moltes i diverses modificacions, canvis d'imatge, restauracions i adobs, han marcat el pas del temps, i les tendències estilístiques han fet dels gegants protagonistes de la moda –especialment la geganta–, al llarg de molt de temps.

El Corpus de l'any 1740 ens proporciona la primera dada de conservació: la cabellera d'ambdós personatges és *adobada y empolvada* abans de sortir a la processó. Resseguint els documents del segle XVIII, trobem una remunta o arranjamet de les figures, segons consta en un resum-inventari del Comú, dins el capítol de *Gastos incerts que ha pagat la Ciutat*. Diu així:

Per mobles de las Casas de la ciutat y adobs de gegans, àguila, drach y cavallets. 88 lliures, 6 sous, 10 diners



Ens caldrà esperar encara alguns anys per tenir dades que concretin amb quina indumentària anaven abillats. Això serà possible, però, durant aquest mateix segle.

Un nou arranjamet de les figures es produeix l'any 1751. Les despeses que se'n deriven sumen la quantitat de 31 lliures, 6 sous i 10 diners, que percep el senyor Casas, i se'n desconeix el concepte. De fet, la quantitat és significativa i la remunta deuria ser important.

L'any 1768 els gegants obtenen un reconeixement públic de cabdal importància, pel que es desprèn de l'acta de la reunió del Ple municipal dut a terme poc abans de l'arribada de la festivitat del Corpus. Re llegint aquesta acta, conjecturem que els gegants s'havien tornat im-



Els gegants en una imatge posterior a 1926.

prescindibles. Com que s'esqueia aviat la festa dels Cossos Sants, i com que coneixia el deplorable aspecte de la vestimenta dels gegants, el consistori, reunit en ple el dia 26, potser forçat per la pressió dels administradors de la confraria i de la resta dels ciutadans –els quals desitjaven que *se lleven a la procesión con la decència que corresponde*– i sobretot per deixar bocabadada la nombrosa corrua de forasters que fan cap a la ciutat en aquestes festes i evitar que aquests *se rihan en verlos tan mal vestidos como estan*, crida, amb la urgència que el cas requereix, el sastre Valls a fi que *tome las indianas se necesitan para dichos vestidos* i tot seguit enllesteixi la indumentària dels gegants. Com que no era prevista en el pressupost la despesa d'aquesta remunta, calgué endarrerir-ne el pagament fins a dos anys, que es va fer efectiu el dia 6 de gener de 1770. De la mà del sastre Valls en surt un gegant abillat amb cota o jupa, peça de vestir que cobreix el cos, amb mànigues i quatre faldons, i que era usada per la pagesia d'algunes contrades de casa nostra. Respecte a la seva parella, la geganta lluià la típica cota, peça de vestir llarga fins als peus i faldilla sobreposada un xic més curta, ambdues ornades a la part més baixa amb una vora o farbalà de seda. El cos i mànigues anaven folrades i així donaven més caient a la roba. La faldilla anava ajustada al cos mitjançant un cinyell de roba enconxada amb buata i lligat amb un parell de cordons, que passaven per unes anelletes cosides a les costures. La roba utilitzada s'anomenava indiana, i era feta de cotó estampat i treballada en lligat de plana, la que correspon a la geganta, amb un fons de color blau ben escaient a una dama encantadora. Calgué esmerçar per a la geganta trenta-sis metres d'indiana blava, uns nou metres de seda i gairebé altres cinc metres de roba per a folres. Per al gegant, trenta-un metres d'indiana estampada, de la qual no s'indica el color. La roba vella serà aprofitada per als cavallets.

La prohibició

És notòria la poca consideració que tenien els entremesos en certs estaments, i com anaren desplaçant-los: de l'interior dels temples, en temps antics, passaren a sortir una hora abans de la processó, i finalment els incorporaren a aquesta, però col·locats davant les creus processionals. Així deixaven fora de la processó tots aquells elements de la devoció popular.

Influit, sens dubte, per savis i doctes consellers que donaren suport a les idees del frare franciscà Norberto Cambo –el qual, de pas pel nostre país el 1755, escriví a un amic seu mofant-se irònicament del lleó, l'àliga i els gegants–, el rei Carles disposà, el dia 10 de juliol de 1780, la real cèdula següent:



Gegants i nans en una fotografia dels anys quaranta del segle XX.

Sabed que habiendo llegado a mi real noticia algunas notables irreverencias que en la fiesta del Santísimo Corpus Christi de este año se han cometido con ocasion de los gigantones y danzas. por lo qual no se usaba en Roma ni en muchos de los principales pueblos de España. he resuelto: que en ninguna Iglesia de estos mis reinos, sea Catedral, Parròquia o Regular haya en adelante tales danzas, ni gigantones, sino que cese del todo esta práctica en las procesiones y demás funciones eclesiásticas....

Aquesta reial cèdula fou comunicada al Consell de la ciutat el dia 4 de setembre per mitjà del corregidor, el qual la va llegir en la sessió del consistori del mateix dia. El compliment d'aquesta disposició reial creiem que fou efectiu fins a la mort del monarca. Si més no, cap mena de pagament per aquest concepte no apareix al llarg dels vuit anys següents del regnat de Carles III. Fins i tot en pujar al tron el seu fill Carles IV, a les sumptuoses i regalades festes que s'organitzaren a la ciutat amb motiu de tal esdeveniment, no hi figuren els gegants ni cap altre entremès. Caldrà esperar la festivitat de Corpus, celebrada uns mesos més tard, en la qual apareixeran els gegants degudament endreçats i polits, i serà derogada la prohibició reial dictada vuit anys enrere. Per la festivitat de Corpus de 1789, apareixen de nou els entremesos a les processons. L'Ajuntament va tenir cura d'encarregar al sastre Narcís Gusar i a Josep Patau, daurador, els arranjaments necessaris: la clava

o porra, el capell i el sabre del gegant, entre altres detalls, i els de la geganta, que estrenà *gorra frigi, última moda del moment, corbata i camisa*.

En començar el segle XIX, constatem la presència dels gegants als actes tradicionals: Corpus, Cossos Sants, la Llum, etc., però el seu aspecte no devia ser massa afalagador i una remunta es va fer imprescindible. Es du a terme a les darreries de l'any 1804; així ho acredita el Llibre de mayordomia, en què trobem el registre núm.71, que testifica:

Cuenta de lo que Antonio Galí acredita por haver encarnado los gigantes (és a dir, repintar de color carn)

*1ª Estevan Corrons por dos pelucas que ha trabajado por dichos gigantes.
..... 11 lliures, 12 sous, 6 diners*

*2ª Por el trabajo de encarnar los referidos gigantes y recomponerlos
..... 12 lliures, 15 sous*

*3ª Por el trabajo de baylar los Gigantes en el día de Corpus y Cap de Octava
..... 6 lliures, 18 sous, 9 diners*



El cap del gegant vell durant la seva restauració.

Amb les noves perruques sortides de la mà d'Esteve Corrons, es donà un toc de delicadesa i endreça personal molt important. D'altra banda, Anton Galí, en polir les nafres que sovint presenten –especialment a les mans– i repintar-ne els cossos amb color natural, va acabar de donar una nova imatge als personatges que, ensems, prestigia la ciutat.

La Guerra del Francès

Com qui diu, feia tan sols quatre dies que els gegants acabaven de ser abillats de nou quan arribà la Guerra del Francès (1808-1814). Lògicament, els ciutadans tenien altres maldecaps més importants i imperiosos que no pas fer ballar les figures, i evidentment no n'apareix cap informació durant aquest període de fort trasbals col·lectiu. No es troba res fins l'any 1812, en

què amb motiu de les festes de la Llum els administradors editen un opuscle titulat *Relació històrica de la vinguda de la Llum o aparició del misteri de la Santíssima Trinitat*, el qual manifesta que els gegants sortiran *...a la tarde de dita festa a las dos a seguir lo curs de la professó, las estatuas agigantadas, com en los días de festividad més alegre ...*

Els gegants vells

L'any 1814, una instància dirigida a l'Ajuntament demana ...*se sirva mandar construir unos gigantes aunque no sean tan grandes como los que havia ...* L'autoritat municipal respon que per manca de diners no pot atendre la petició, però que ho farà al més aviat possible. El recanvi tardarà prop de trenta anys a fer-se.

L'origen dels nous gegants presenta interrogants que no ens ha estat possible resoldre, tot i haver estudiat la documentació corresponent a diversos anys propers a 1840, data en la qual es fa efectiva la factura per la seva construcció. En sessió plenària celebrada el dia 18 d'agost de 1840, s'acorda satisfer a Salvador Carreras, comerciant de la ciutat i antic conseller (ho fou l'any 1834), les 280 lliures 14, sous i 7 diners, import del cost de les noves imatges. Tot fa pensar que aquest comerciant els encarregà a algun taller forà, però cal considerar que aquest supòsit de moment no està aclarit. Aquests gegants han arribat fins l'any 1982, data de la seva "jubilació".

Com es pot veure en diverses fotografies, tenien els braços articulats i així podien canviar posicions que afectaven *la clava o porra, sabre, o el ventall de plomes de la geganta*.

Amb motiu de la Guerra de l'Àfrica (1860), la premsa local insinuà que, amb la presa de Tetuan, es podria canviar-ne la indumentària, però no fou així. De totes maneres, l'any 1870 calgué fer-los alguns retocs, que segons la premsa, eren ... *adobs fets per sortir del pas*.

El darrer quart del segle XIX, en una factura o compte que inclou els anys 1871 a 1878 i que Pau Villaró presenta a l'Ajuntament, hi consten un seguit de partides, moltes de les quals afecten els gegants: rodets de fil, rodets de fil de monja, cinta de seda, tatxes grogues, madapolam, serrell d'or senzill, agulles de pica, negres, un *vano de hos fi*, etc. La modista Doro-tea Galí tenia cura d'endreçar la roba dels gegants, com també de vestir-los per a les seves actuacions. També apareixen despeses per pentinar les efigies.



Detalls del pergami i del ram que duïen els gegants vells.

Tal com dèiem més amunt, que els gegants s'havien tornat gairebé imprescindibles ho corrobora una petició feta a l'Ajuntament pels administradors de la Festa de la Llum de l'any 1891, per la qual demanaven formalment que deixessin *sortir els gegants en aquesta diada, a fi de donar més esplendor a la commemoració d'una glòria tan senyalada ...*

Uns anys abans d'aquest fet, l'any 1880 el ple de l'Ajuntament va acordar nomenar els senyors Batlle, Lluvià i Ballart comissionats que proposessin els mitjans necessaris per celebrar amb esplendor i magnificència les funcions i actes de la propera festa major. Una de les mesures preses i dutes a bon terme fou l'abillament dels gegants. El *Semanario de Manresa* del dia 22 d'agost ja anticipa als ciutadans que el *... diumenge 29 vigília de la festa ... a la tarda, els gegants recorreran carrers i places de la ciutat lluint nous i elegantíssims vestits ...*

Ens cal utilitzar la crònica que féu el *Semanario de Manresa*, que diu:

Com cada any ha cridat l'atenció de la quitxalla i tal vegada fins i tot dels més grans. La restauració no ha estat endebades i parla en elogi dels artistes que hi han pres part. El gegant ha deixat la seva antiga capa moresca [el text diu: su antiguo jaique], per una capa, espatller o manteu vermell i llueix un capell històric amb plomall dibuixat per en Josep Marsal i confeccionat per n'Antoni Robeda; ambdós han sortit airosos del seu treball. No obstant, la modista na Francesca Seguí d'Esteve és qui més part ha tingut en la millora, vestint a la geganta segons l'últim figurí, amb elegància i riquesa. Els plecs i l'elecció de les teles no podien ser més ajustades al bon gust i el disseny responia a les exigències de la moda. No obstant a molta gent, i no sense raó, els semblà un xic discrepant el color dels guants.

Un canvi radical experimentaran de nou els gegants, que hauran d'afrontar una nova i diferent personalitat. Amb tot, cal dir que els nostres centenaris gegants sempre han sabut estar a l'altura de les circumstàncies, amb la seva proverbial i sòbria personalitat. El dia 6 d'abril de 1891 el consistori preveia una despesa de mil pessetes que havia de costar aquest canvi d'imatge i que comportava els vestits nous de turcs otomans.

Ha arribat fins als nostres dies un inventari, amb data de 1896, que descriu amb tot detall la indumentària dels gegants i que considerem molt interessant:

1896. INDUMENTÀRIA DE LES COMPARSES QUE ACOMPANYEN LES AUTORITATS A L'AJUNTAMENT EN LES FESTIVITATS SOLEMNES

10 de juny de 1896

GEGANT

Túnica de brocat blanc platejat, amb passamaneria o cordó del mateix color, amb un adornament de metall amb perles blanques.

Coll o gorgera blanc.

Capa o manteu de jute carmesí amb flors. Els plecs de seda carmesí.

Mànigues curtes de la mateixa tela que la túnica.

Maneguins de seda de color.

GEGANTA

Túnica de jute verdós amb flors de seda groga.

Faixa de tul blanc de tela, amb serrell del mateix color.

Mànegues curtes de setí groc.

Maneguins de tul platejat.

Enagos de cotó cru amb franja al mig de setí igual a les mànegues.

Altres enagos interiors de madapolam blanc.

Coll o gorgera.

GEGANTERS (els de la geganta)

Dos homes.

Bruca de cotó blau fosc y trenyella vermella.

Pantalons de fil color plom, curts a sota genoll amb una franja o ribet blau.

Cinturó de vellut vermell.

Sabates o borseguins de pell de color blau.

GEGANTERS (els del gegant)

Dos homes.

El mateix vestit, només les mitges i les sabates són de color vermell.

MÚSICS

El que toca el flabiol.

Altre que toca el tamborí.

Els vestits són iguals que els anteriors

NENS QUE VAN AL DAVANT AMB UN VENTALL

Els dos que van amb la geganta porten el vestit següent:

- *pantalons de setí rosat*
- *americana de domàs blau amb flors, adornada amb un serrell daurat*
- *mitges de color carn*
- *sabates negres escotades*

- *capell o casquet de vellut blau.*
- *vara amb un ventall de plomes blau i blanc.*
- *guants.*

Els del gegant:

- *pantalons curt de setí groc*
- *americana de setí marró adornada amb passamaneria daurada i armilla de setí groc enganxada o cosida*
- *sabates negres escotades.*
- *vara amb un ventall de plomes carmesí i blanc.*
- *guants*

NANS

Tres d'iguals

Frac de llana vermella amb armilla blanca enganxada

Pantalons blancs llargs.

Mitges blanques i sabates verdes.

Coll blanc i corbata blanca

Guants blancs.

NANES

Tres d'iguals

Vestit de cotó amb mostres xineses.

Cos enganxat a les faldilles i enagos.

Mocador de crespó de seda vermella i groga.

Bossa de setí groc i vermell.

Guants i mitges blanques.

Sabates vermelles.

ACCESSORIS (del gegant)

Casc de cartró cobert de vellut carmesí amb ploma i mitja lluna, i tot damunt el turbant.

Turbant de cartró cobert amb tela o tul blanc de ratlles daurades.

Perruca, barba i bigotí.

Porra o clava sostinguda per una cadena.

Sabre de fusta daurada amb un cordó de seda carmesí per sostenir-lo.

ACCESSORIS (de la geganta)

Casc de cartró cobert de tela igual que la túnica del gegant, adornat amb perles blanques.

Arracades.

Perruca.

Ventall de ploma blanc.



Imatge dels gegants i nans de Manresa a Barcelona per la Mercè de 1902.

Amb la festa major de 1900, la presència dels gegants pels carrers i places de la ciutat es converteix en un espectacle digne d'elogis. Així ho manifesta el programa d'actes, en què consta que el dia 29 d'agost de 1900a les tres sortiran els gegants, vestint uns luxosos vestits....

L'any següent, dins dels actes de la Festa Major, és previst dur a terme la inauguració de l'Asil d'Infants Orfes, aixecat a la carretera de Vic. Són presents a l'acte el bisbe Torras i Bages, el diputat Leonci Soler i March, l'alcalde Josep Bosch i Carreras, administradors de la festa i altres personalitats, sense oblidar els *gegants de la Ciutat*.

Un dels actes importants del començament del segle XX fou, sens dubte, el que anuncià el *Diario de Avisos de Manresa*, amb el títol de *Concurs de gegants i nans i altres monstres típics*, que es dugué a terme a Barcelona, per la festa de la Mercè de l'any 1902. A l'esmentat concurs hi participaren diverses poblacions d'arreu del país, com els gegants de l'Arboç, Badalona, Berga, la Bisbal, Canet de Mar, Lleida, Manresa, Mataró, Olot, Sitges, Tàrraga, Valls, Vic i Vilanova i la Geltrú.

L'originalitat dels elements que configuren la Patum de Berga i l'elegància, la riquesa i severitat del grup manresà (gegants i nans) me-

reixeren la medalla d'or, prèvia consulta al jurat, que no dubtà a atorgar-la a ambdues ciutats. També el grup de nans manresà fou premiat amb medalla d'or i dues-centes pessetes, premi que no es féu efectiu per haver aconseguit, junt amb els gegants, una distinció superior.

La comitiva que es desplaçà a la ciutat comtal estava formada pel cavaller de la ciutat o banderer; els dos heralds; sis nans acompanyats d'un músic o gaiter; els gegants i quatre portants; un sereno per dirigir els gegants; un encarregat del cerimonial per rebre, vestir i arreglar gegants i nans, quatre minyons amb els ventalls per ventar gegant i geganta i tres cavalls de bona estampa per al cavaller i els heralds.

Pel que fa a les despeses, va caldre embalatjar els gegants i els nans i contractar l'agència que havia de tramitar el transport. També es van pagar deu pessetes a cadascun dels quatre geganters, els dos heralds, el cavaller, un tamborer, un gaiter, i un tocador de flauta dolça.

Després de l'estada a Barcelona, els nostres gegants foren sol·licitats a Artés. L'ajuntament d'aquesta vila ho demanà al manresà amb motiu de la inauguració del temple parroquial, petició que fou acceptada en la sessió del dia 28 d'agost de 1912. Així doncs, el dia previst es presentaren els gegants i nans a la vila d'Artés per assistir a aquesta inauguració, que se celebrà el 15 de setembre del mateix any.

Fem constar aquestes dues ressenyes per tractar-se de dos fets extraordinaris, ja que creiem que els gegants no participaren en cap altra manifestació folklòrica de fora de la ciutat.

La darrera transformació dels gegants

Una referència de la premsa local permet comentar aquest esdeveniment, davant la impossibilitat de treballar amb informació més concreta i determinant, de la qual, malauradament, no disposem.

A la *Gazeta de Manresa* del dia 18 d'octubre de 1951 hi trobem la següent crònica, que traduïm del castellà:

Els nostres gegants al llarg del temps han estat objecte de diverses transformacions característiques. La més radical fou la de l'any 1925, en què de simbolitzar un cabdill moro ha passat a ser un majestuós personatge medieval, segons disseny del malaurat artista pare Martí Coronas, de la Companyia de Jesús.

Aquesta vestimenta va durar cinquanta-set anys, durant els quals es deteriorà progressivament, i avui encara es pot veure al Museu Comarcal de Manresa, on són exposats aquests gegants i llurs indumentàries de senyors medievals.

La decisió de dur els gegants al Museu va ser el final d'un llarg procés de reconeixement a aquestes figures centenàries. L'Associació Ge-



gancers de Manresa cregué que tenien ben guanyada una restauració, i així es va fer. El primer pas de l'esmentada restauració es dugué a terme en l'assemblea feta el 12 de gener del 1996. Gràcies a l'oferiment desinteressat del company de la colla i professor d'arts aplicades Juli Logan, al llarg del treball de dos anys de feina delicada es descobreix una troballa singular: els caps dels gegants són els originals de fusta que, en el seu moment, havia fet el tallista Ramon Padró. Per contra, les mans són de cartó pedra. En el projecte de restauració també hi col·laboren Lolita Rovira, Vicenta Vilardell, M. Carme Riu, Enriqueta Sallent, Joaquina Porta, Gabriel Garriga, Rafael Navarro i Lluís Morales.

Les dues figures, ja totalment restaurades, es presentaren al públic per la Festa de la Llum de l'any 1998. La millor celebració no podia ser una altra que convidar altres gegants centenaris, alguns dels quals de fusta. De centenaris hi hagué els de Cardona, Reus, Tàrraga, Terrassa, Badalona i els de la Diputació de Barcelona. Quant als de fusta, vingueren els de l'Arboç, Falset i Tivissa. Com a convidats especials, hi hagué els de Sallent, Artés, Castellbell i el Vilar, l'Ametlla de Merola i els del barri del Poble Nou de Manresa.

De manera excepcional encara van fer tres sortides més, sense fer el ball. La primera a l'Arboç, el 23 d'agost de 1998, en una trobada de "gegants centenaris". La segona a Terrassa, en una exposició, els dies 28 i 29 d'abril del 2000, amb motiu dels cent cinquanta anys del gegants de Terrassa, i la tercera en una altra exposició, a Sant Cugat del Vallès, del 8 al 18 de novembre del 2000, amb motiu de la mostra folklòrica *La festa major a Catalunya*. Finalment, el dia 6 d'octubre del 2001, amb motiu de la festa dels cinquanta anys de la Pubilla, es traslladen definitivament, com hem esmentat abans, al Museu Comarcal de Manresa, on es conserven com a elements del patrimoni històric i festiu de la ciutat.

Pel que fa a les figures dels gegants centenaris, cal dir que els caps són de fusta i que les mans originàriament eren de fusta, mentre que les actuals són de cartó pedra. El cos és de guix i els cabells són naturals. Els braços són articulats i l'estructura interior està formada per cavallets de sis potes. El gegant pesa 83 kg i la geganta 73 kg.

El gegant va abillat amb corona, bola del món, ceptre, espasa, cinturó vermell i l'escut de Manresa. El vestit és complet amb mànigues color carmesí i passamaneria al coll i braços. Du una capa vermella amb passamaneria i motius geomètrics.

La geganta du un vestit complet sense mànigues color verd clar, amb incrustacions de color groc, igual que la part baixa del vestit. Porta maneguins de seda de color rosa, capa vermella amb passamaneria i filigranes i vel de seda de color blanc.

Els gegants nous

La festa major de 1982 passarà a la història per haver fet possible la substitució dels gegants: una reproducció més o menys exacta, obra de l'artista Manel Casserras, substituï els gegants centenaris. L'expectació d'aquest esdeveniment féu sortir al carrer milers de manresans la tarda del 28 d'agost, moment del comiat definitiu, en què es va fer palesa la gran estima que gran part de la ciutadania sentia pels vells gegants. La cercavila, vistosa i brillant, la van obrir els trabucaires, seguits pels gegants de Viladomiu, Mojà, Navarcles, Sallent, Centelles, Cardona, Sant Joan de Vilatorrada, Avinyó, L'Esquirol, Puig-reig, Navàs, i els cavallets. La Principal de Bages finalitzà la corrua amb la interpretació de la *Suite dels Gegants* i es posà fi a una gran festa.

Mentre la desfilada anava pels carrers de la ciutat, al despatx de l'Alcaldia se signava la cessió a la ciutat dels gegants nous.

El material emprat en la construcció dels nous gegants ha estat el cartó pedra i per als cabells, la fibra artificial. El gegant té un pes de 55 kg i una altura de 3,57 m. La geganta pesa 50 kg i mesura 3,45 m. Els cavallets són de quatre potes. La indumentària és una còpia exacta de la dels gegants centenaris.









La Pubilla

El gremi de Sant Lluç fou el que tingué la iniciativa i cura de crear la Pubilla. La festa de presentació tingué lloc el dia 21 d'octubre de 1951. L'apadrinament anà a càrrec dels gegants de Barcelona i assistiren a la trobada els gegants de Mojà, Sallent, Sabadell, Igualada, Solsona (amb dues parelles), Casa de Caritat de Barcelona, Sant Sadurní d'Anoia, Terrassa i Berga (aquesta darrera també amb dues parelles). Finalitzà la festa amb l'acte de lliurament de la Pubilla a la ciutat per part del president del gremi de Sant Lluç, el Dr. Manuel Casanovas i Gabernet.

L'autor de la figura de la Pubilla fou Josep Diamant. El material emprat és cartó pedra, té un pes de 40 kg i una altura actual de 3,23 m (centímetres afegits en crear-se l'Hereu, per tal d'igualar l'altura de les dues figures). La seva indumentària és la següent: cabells naturals, arracades, penjoll al coll, camafeu, ram de flors i mocador, faldilles estampades, el cosset negre, xal amb motius florals, mitenes, davantal negre i punta d'enagos que sobresurt de la faldilla.

L'any 2001 la Pubilla va complir cinquanta anys i els Geganters van pensar, amb encert, que la millor manera de retre-li un homenatge seria reproduir la festa de presentació amb la màxima fidelitat possible

recordant els treballs del gremi de Sant Lluç –els mecenes de l’any 1951–, i així es va desenvolupar la festa. Hi assistiren els gegants de Barcelona, com a padrins que foren. La cercavila de lluiment pels carrers de la ciutat fou reeixida i tingué l’acompanyament dels mateixos gegants d’aquella diada: els gegants de Moià, Sallent, Sabadell, Igualada, Casa Caritat de Barcelona, Sant Sadurní d’Anoia, Terrassa, Barcelona, i evidentment, Manresa.



Imatges de la festa de bateig de la Pubilla.

L'Hereu

Vint-i-tres anys després del naixement de la Pubilla aparegué un nou mecenes. En aquesta ocasió es tractà del Banc Mercantil de Manresa, que encarregà un company per a la jove pubilla manresana. El director general de l'entitat, Sr. Giralt, féu l'ofertament a la ciutat.

La seva presentació tingué lloc per les festes de la Llum de l'any 1974.

L'autor de la figura de l'Hereu va ser el Taller El Ingenio de Barcelona. És fet de cartó pedra, amb cabells naturals. Pesa 45 kg i mesura 3,34 m. La indumentària és la següent: a la mà dreta, i enrotllat, du el títol de propietat; barretina vermella, camisa blanca, armilla beix clar, americana de vellut negre i faldilla de quadrets, capelina marró fosc, capa marró clar i llaç vermell.

En complir-se el trentè aniversari de l'Hereu i company de la Pubi-

lla, els Geganters de Manresa van creure que la millor manera de celebrar-ho podria ser explicant la història de la ciutat a través de les figures dels gegants, i així es féu. Amb aquesta idea es preparà un espectacle titulat *A pas de gegant*, que sintetitza la història local utilitzant una narració en off i deu parelles de gegants que representen els diferents períodes històrics de la manera següent: la colonització grega, representada pels gegants de l'Hospitalet de Llobregat; la romana, pels gegants de Lleida; els sarraïns, pels gegants del Pi de Barcelona; Guifré el Pilós, pels gegants d'Alp, els comtes medievals, pels gegants de la Granada; l'expansió medieval, pels gegants de Manresa; el bandolerisme, pels gegants d'Horta-Guinardó de Barcelona; la Guerra dels Segadors, pels gegants del Gorg de l'Olla; la Guerra del Francès, pels nans de Manresa i el gegantó; *Perot lo lladre*, pels gegants del Pi de Barcelona interpretant el Timbaler del Bruc; la revolució industrial, pels gegants de Vilassar de Mar, i l'època moderna, per la Pubilla i l'Hereu de Manresa.



La festa finalitzà amb la interpretació del *Ball de l'Hereu* per l'esbart de l'Agrupació Cultural del Bages.

Els gegantons

Amb l'objectiu de fomentar l'interès per les nostres tradicions entre la joventut, altre cop la colla dels geganters decidí, en assemblea ordinària de l'any 1995, la creació d'una parella de gegantons perquè els portés la mainada. El primer pas fou determinar quina imatge presentarien. Després de diferents propostes es cregué oportú que recordessin la imatge que els gegants centenaris lluien al llarg del primer quart del segle XX.

La idea de l'Associació Geganters de Manresa fou molt ben rebuda, i Caixa de Manresa es féu càrrec del pagament de la figura del gegantó. L'Ajuntament assumí les despeses de la gegantona. L'autor dels gegantons fou Manel Casserras. Un cop enllestits visitaren diferents escoles: Col·legi La Salle, Sagrat Cor, Joviat, Bages, Anselm Cabanes, etc. La seva presentació pública es va fer el dia 28 d'agost, diumenge de festa major, amb ball propi, música de Josep Noguera i coreografia de Marta Mercadal.

La seva activitat ha estat important. Cal destacar que l'any 1996 tingué lloc a Manresa la I Trobada de Gegantons, en la qual participaren un total de dinou colles d'arreu de Catalunya i Andorra amb aquest tipus de figures. Altres aplecs en què participen els gegantons de Manresa són el 1997 a la trobada de gegantons celebrada a la plaça del Pi de Barcelona, uns anys més tard a la vila de Valls i el 25 de juliol del 2004 a Sitges, on té lloc una trobada de gegants moros, a la qual són convidats expressament els gegantons manresans.

El gegantó pesa 18 kg i fa 2,40 m d'altura, i la gegantona pesa 15 kg i

Els gegants amb la indumentària que duïen a inicis del segle XX, vestits que van servir d'inspiració al vestuari dels gegantons.



mesura 2,10 m. Tenen el cap i les mans de cartó pedra, els cossos de fibra de vidre i els cabells naturals. Els accessoris del gegantó consisteixen en una mitja lluna aguantada per un pal, maça, collaret i anell a la mà dreta. La indumentària consta de turbant granat amb franges grises i una pedra a la part davantera, vestit complet amb mànigues de color ocre i passamaneria, cinturó ample de roba de color granat i franges grises, casaca estampada sense mànigues, i maneguins de color granat. Pel que fa a la gegantona, du arracades, collaret de perles, ventall de plomes i anell a la mà dreta; barret cònic turc de roba estampada envoltat d'un collaret de perles i una pedra a la part davantera; vestit complet amb mànigues estampat i passamaneria; una sobrevesta tipus davantal, de tonalitats roses, cinturó rosa i maneguins rosa.



Els nans

Aquesta simpàtica comparsa apareix al Llibre de comptes de la confraria dels Sants Màrtirs de la ciutat, de l'any 1852 que, en referència als nans, diu el següent:

...Debe: Según el valor de compra corriente y arreglados 1.021 reales vellon.

El nombre és de dues parelles, com a màxim.

Inicialment eren independents dels gegants i anaven amb músic propi, però amb el temps gegants i nans s'ajuntaren en un sol entremès. Els portants dels nans eren gratificats amb vuit rals cadascú, l'any 1857.

L'any 1883, el programa d'actes de les festes organitzades per la confraria de la Santa Creu indica que sortiran a les 12 del migdia dues noves parelles de nans, acompanyades de la banda de música.



Gegants i nans en un quadre on es representa la cerimònia de la primera pedra de la Casa Caritat, en una pintura de Marià Folch, de l'any 1857, que es conserva al Museu Comarcal de Manresa.



Gegants, nans, portadors
i músics, abans de la Guerra
Civil.



Els nans renovats l'any 2002.

El material amb què estan fets els nans és cartó pedra. La perruca que porten és artificial. El seu pes arriba als 25 kg i fan 1,70 m d'altura, i les nanes 1,65 m. Al front hi tenen dos forats per poder-s'hi veure els portadors. La indumentària dels nans és la següent: camisa blanca, armilla de quadrets negres i blancs, casaca verda amb coll negre, llacet vermell i barret setcentista de color negre ribetejat de groc. La de les nanes és un vestit complet estampat amb mànigues i franja de color groc als baixos, cosset de color vermell, xal estampat i mocador o còfia completa fins al clatell, feta de cartó pedra.



L'any 1986, amb el convenciment que els nostres nans són dels pocs que han arribat al centenari, se'ls fa una merescuda restauració a fons. Es descobreix un fet curiós quan s'efectua el repàs: els ulls dels nans són de vidre, no pas pintats.



L'any 1989 Manel Casserras rebé l'encàrrec de fer una parella de nans, el qual emprà la fibra de vidre en la construcció. Més endavant, Antoni Mujal, de Cardona, rep l'encàrrec de modelar dues noves parelles amb el mateix material i indumentària, amb la única diferència que els nous nans porten casaca de color vermell. Així els nans centenaris poden descansar de tan llarga estada entre nosaltres. Actualment els podem veure al Museu Comarcal de Manresa, lluents i engalanats com mai. Abans, però, l'any 2002 se celebrà l'arribada dels nous i l'acomiadament dels vells o centenaris, amb un espectacle de caire setcentista i un ball pels 12 nans que Xavier Chaparro va arranjar expressament per a aquest acte.



L'àliga

L'àliga històrica

La primera àliga que hi ha documentada a Manresa nasqué de resultes de l'encàrrec que els consellers de la ciutat van fer a Miquel Vilella, prevere, escultor i beneficiat de la Seu. No coneixem la data en què el Comú decidí proveir-se d'aquest entremès, però el cert és que a primers de maig de l'any 1593 hi estava treballant i molt probablement la tindria en estat molt avançat, tota vegada que hem trobat enregistrat el primer pagament d'aquest encàrrec fet el dia 9 del mateix mes, a nom de Nadal Gallart, per la compra d'unes pells de moltó que han de servir per a l'àliga que ... *costaren les pels totes vuit liures, dos sous i tres diners.*



L'àliga d'època moderna tal com apareix en una còpia del *Retaule de la translació dels Cossos Sants*, feta als anys 50 per Pere Porquet i Marín i Joan Sallent i Tatjer i que es conserva al Museu Comarcal de Manresa.

L'estrena o debut d'aquesta figura de peu es produeix la diada de la solemnitat de Corpus del mateix any i al Llibre del racional consta carta de pagament de la següent manera: *Mes vuy a XXI de juny 1593 son feta pòlissa a Joan Cucurella de qoranta sous y son per balar l'àliga lo dia de Corpus, dich II liures*. Dos dies més tard, és a dir, el 23, es satisfà a mossèn Vilella *VI liures y son per los treballs a presos en fer l'àliga*.

Pel que fa al dansador, la seva tasca era exclusivament tenir cura de les ballades a la Casa de la Ciutat, davant els consellers; a la Plana de l'Om, en l'acte d'acatament a les banderes, i a la Seu, davant el Santíssim. Aquest darrer ball es va fer fins l'any 1753, en què es prohibeix que l'àliga balli dins l'església. Cal afegir que alguna vegada es va haver de contractar gent de fora de Manresa per fer ballar l'àliga, concretament l'any 1677 a Girona i el 1678 a Solsona.

El mestre de danses o ballador lluia uns balons o calces de pell daurada lligades sota genoll, unes mitges grogues i uns borseguins (calçat) que tapaven els turmells, eren oberts per davant i s'ajustaven amb cordons. Els portants s'encarregaven de traslladar l'entremès fins al lloc on s'efectuava la ballada i el recolzaven damunt un estàntol o petge que duïen.

Ben aviat calgué fer reparacions de la figura de l'àliga, i totes passaven sempre per les mans de mestres fusters, la qual cosa òbviament fa creure que aquest entremès era de fusta. Quan calgué refer-ne certs desperfectes s'encarregaren als fusters Rafel Junyent, Francesc March, Josep Balil o Esteve Vorés. Si la remunta era més important, es recorria a mestres fusters escultors, com Anton Vidal (1617), Josep Generes (1652) o Jeroni Maimó (1653). Precisament aquest darrer, en la seva segona remunta, hi emprà una colla de gavarrots per fermar la tela o pell damunt la fusta. També calia tot sovint el recanvi del colom, que era de paper. Una nota de despeses diu textualment: *...Myia [mitja] ma de paper per lo colom, set diners, ... per fer lo colom nou ... 1604*. El fuster Rafel Junyent, en la remunta que efectuà l'any 1630, cobrà *... per les pells y or barbari han servit per adobar [aquest mot tatxat] renovar la aliga* Més avall segueix: *Deuen los senyors consellers per 37 pells y miya ha presas mestre Rafel Junyent que han servit...*

Les reparacions, petites o grans, dutes a terme entre els anys 1593 i 1675 i que hem extret dels documents, sumen un total de quaranta i molt possiblement n'hi ha d'altres que no hem localitzat o se'ns han passat per alt.

El munt de reparacions que acabem d'esmentar deuria deixar l'àliga en un estat tan precari que es decidí proveir la ciutat amb una nova figura. El Consell general, en data 11 de juny de 1675, decideix passar l'encàrrec a l'escultor manresà Joan Grau, a fi que construeixi l'àliga i

L'àliga actual

Transcorreguts 131 anys des de la darrera aparició pública d'aquesta figura, l'Associació Geganters de Manresa decidí encarregar-ne la construcció al tallista santfruitosenc resident a Manresa Andreu Descals i Codina, amb qui es decidí que l'àliga nova havia de ser de fusta, com ho fou la barroca del segle XVII.



Andreu Descals durant el procés de construcció de l'àliga.



El dia de l'estrena, el diumenge 30 d'agost de 1992, a les onze del matí, va tenir lloc la sortida en cercavila des de l'Ajuntament cap a l'església de la Seu, amb les autoritats acompanyades dels gegants i nans de la ciutat, cavallets, trapes, macers, i també les àligues de Solsona i de Girona per fer els honors a l'àliga nova de Manresa.

Un cop acabat el Sant Ofici, es va fer la tornada en cercavila cap a la plaça Major, on va tenir lloc la presentació de l'àliga de Manresa i l'estrena de la dansa que Carles Casas va fer per a la recuperada figura de la nostra imatgeria.

La recuperació de la figura de l'àliga es va dur a terme gràcies a la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Manresa, Caixa de Manresa (Obra social), i evidentment, la colla dels geganters de Manresa.

Com ja hem esmentat, l'autor de l'àliga nova va ser el tallista Andreu Descals. Aquesta figura té un pes de 80 kg, una altura d'1,80 m, una llargària de 2,20 m i una amplada d'1,90 m. Porta dos cavallets per sostenir-la i tres de mòbils, a més de dos pivots per a la cua i una barra davantera. És feta de fusta massissa amb guarniments de pell.

La corona va ser feta per Manel Casserras, i l'escut de Manresa per Nuri Malats. El vestuari dels portadors és obra de Dolors Baró.





Els geganters

Hauríem de retrocedir alguns anys per recordar i fer un homenatge als geganters de la barriada de les Escodines, que durant molt de temps foren els encarregats de les ballades dels nostres gegants. Més endavant, components de la Creu Roja de la ciutat també en tingueren cura, però, tot sigui dit, davant les dificultats de disponibilitat del personal voluntari, una colla de ciutadans d'àmbits diversos decidiren crear una associació per donar empenta a una tradició ben nostra i que es responsabilitzés d'aquests entremesos: la imatgeria de la ciutat, gegants, nans, àliga, etc.

Amb aquesta finalitat una comissió de voluntaris, amb beneplàcit municipal, redactà uns estatuts fundacionals, els quals aprovà la Generalitat de Catalunya el dia 23 de setembre de 1983. En foren els primers responsables Pere Camprubí i Font, Enric Alegre i Nadal, Domènec-Salvador Portabella i Ballester, Josep Fernández i Cinca, i Jaume Capdevila i Plans. L'Associació Geganters de Manresa fou inscrita al registre corresponent amb el número 6351.



La colla dels geganters s'encarrega de dur les figures dels gegants, els nans i l'àliga.

Un dels actes que la nova entitat dugué a terme, i que obtingué molt bon acolliment, fou l'organització del I Concurs Escolar de Dibuix amb temàtica de gegants. L'Associació, amb l'afany de mantenir i afermar les nostres tradicions, féu la crida a la festa, un bon nombre de grups i infants s'hi adheriren i les aportacions foren nombroses. Els treballs es van exposar al vestíbul de la primera planta del consistori durant les Festes de la Llum de 1984.

L'any següent, el 1985, per la fira de l'Ascensió es va fer la III Trobada de Gegants a la ciutat, la qual evidència l'esperit de treball de l'Associació. Hi participaren vint-i-cinc colles de gegants d'arreu del país.

El dinamisme de la novella associació gegantera manresana els portà a assumir l'organització, l'any 1990, de la VI Ciutat Gegantera de Catalunya. Els actes foren nombrosos i certament lluïts, amb la proclamació de Manresa com a ciutat gegantera, la conferència *Els gegants de Manresa i el pas de la història*, feta al saló de sessions de l'Ajuntament, i l'exposició fotogràfica *Gegants de Catalunya*. També cal destacar la Mostra de balls de gegants, interpretats per aquells que tenien música i coreografia pròpies; la inauguració del monument commemoratiu a la plaça Europa, sardanes, esmorzar col·lectiu per a totes les colles assistents, etc.

Per últim, els geganters de Manresa també van acceptar el repte d'organitzar, l'any 2006, la IV Trobada Nacional de Capgrossos, la segona festa més important del món geganter.

Tot el que acabem d'esmentar és solament una mostra de la vitalitat dels Geganters de Manresa.



Els geganters, amb l'Hereu, en una de les sortides que formen part del protocol de la ciutat.



EN VENTA
500 PESOS

Els cavallets

Els cavallets històrics

L'any 1601 el Comú de la ciutat va confiar la preparació d'aquest entremès a Miquel Vilella, clergue i beneficiat de la Seu. Aquest tenia el taller al carrer de Santa Maria, on encabiren els deu cavalls que treballà el mestre i també tots els atuells complementaris: pintures, or *barbari*, pells, teles, brides cascs, espases, plafons de suro, cercols de ferro, cuirasses, plomalls, cotó filat, etc.

També hi intervingueren el fuster Gatuelles i el pintor mallorquí Balil, establert a la ciutat des de feia temps, amb materials que aportà l'adroguer de la plaça Major, Francesc Vinyes. El resultat van ser uns cavallets amb la testa ornada amb plomall daurat, morrió i frens platejats; faldó de roba clavetajada amb gavarrots; sella encercolada a fi d'incorporar-hi els tirants que l'uneixen al genet i protegida amb tires de suro, i gualdrapa. El cavaller anava proveït d'espasa –no pas llança–, escut amb l'emblema de la ciutat i cervellera. L'acompanyament musical no era altre que el dring que feien els deu camals de cascavells segons el ritme de la dansa que interpretaven. Afegim que en la primera desfílada aquests cascavells foren llogats.

El 25 de juny de 1601 es fan els pagaments següents:

A Miquel Vilella (deu cavallets) 8 lliures

Al pintor Balil (cavalls, cuirasses i morrions) ... 2 lliures i 8 sous

A Gatuelles, fuster (per les espases) 5 sous

Amb la mateixa data s'indiquen altres pagaments, segons la nota:

Mes al pintor qui pintar los cavalls, compra cercols y encercolar las sellas dels cavalls, tres sous.

Mes a mestre Maris, sastre, per cosir las telas als cavalls Cotonos que y a estat el y un mosso ço es set dies dit Maris y tres dies lo moso en tot axo y fer los plomalls de or barbari, per tot, dos lliures catorze sous.

Mes a Pere Picalques per deu pannals de suro per las cellas de dits cavalls a reó un sou per pannal, deu sous.

Mes a Francesc Vinyes, apotecari, per les colors son entrades a pintar dits deu cavalls y cuirases y monteras per tot 26 sous, 8 diners

Mes a Pere Bals, botiguer de teles, per or barbari preses de sa botiga per a fer los plomalls dels cavalls cotonos, 17 sous, 6 diners

Mes a Joan Jordana per dos dotzenes de belles(!) crues per a vestir los cavalls cotoners, 9 lliures i 10 sous, 2 diners

La trajectòria dels cavallets passa desapercibuda durant un llarg període de temps, atès que des de l'any de la seva presentació fins el 1736 no localitzem cap de les seves evolucions, potser perquè formaven un tot amb els gegants. Aquest mateix any és disposat el pagament de catorze lliures *que han de servir para los Cavalletes que han de ir a la procesión del Corpus...* No vol dir això que l'entremès estava en pèssimes condicions i calia una seriosa remunta? Possiblement va ser així i ho justifiquem per l'elevat pressupost esmerçat. De fet, el cert és que de les cinc parelles, en van sortir solament tres l'any 1738, com també el 1740, i això succeirà fins a la seva desaparició.

Una nota per despeses diverses del municipi, que abasta de gener a octubre de 1750, ens apropa a una remunta dels cavallets, gegants, àliga i drac (i la compra de mobles), per un total de 88 lliures, 6 sous i 10 diners.

La més important de les reparacions fetes als cavallets apareix el 12 de juny de 1772. El consistori reconeix el mal estat d'aquest entremès i decideix que *los cavalletes que andan con los gigantes a la procesión de Corpus Christi se hallan descompuestos e inútiles de vestidos de suerte que no pueden ir a la procesion y demas funciones, ha acordado se compongan en lo que convenga y que los vestidos viejos de dichos gigantes sirvan para su recomposición por cuyo efecto haze comision dicho señor D. Isidro de Llisach para que los haga componer gastando para ello lo conveniente* Un cop s'ha pres la decisió, el fuster Esteve Vurés és l'encarregat de reparar-los. Aquest aprofita també l'encàrrec per reparar l'àliga i el drac. La recomposició s'efectua promptament: es refan els riscles que protegeixen la part terminal o inferior dels cossos per evitar així esclafaments fortuits. També les sis cues dels cavallets i les sis brides són substituïdes. Es renoven solament les testes de tots els cavallets i com que és una de les parts de la bèstia més important, en té cura Gaspar Campdoliver, especialista en modelatge. Com a curiositat assenyalem que, a més de les dues lliures i cinc sous pel seu salari, es pacta que li seran lliurats els caps vells, els sis, que ha refet.

El 1776, un pagament fa constar que: *...mes als sis minyons per portar los cavallets a dos sous quiscun 12 sous.* També l'any 1835 s'abona a Manuel Santasusana, comanador dels gegants i cavallets, és a dir, de tota la comparsa, *6 minyons pels cavallets ... 12 sous.* Santasusana distribueix els imports rebuts.

D'ara endavant, trobem el silenci més aclaparador, qualsevol tipus de relació amb els gegants la veiem gairebé impossible. D'una banda, notem ja una nova i diferent manera de procedir respecte als gegants i de l'altra, que és a punt d'aparèixer una nova comparsa: els nans.

Els cavallets actuals

Després d'un silenci de més d'un segle, veiem el ressorgiment d'aquestes figures tan entranyables, que de bell nou desfilen per carrers i places, sols o en companyia dels gegants, executant la dansa que els és pròpia. Els cavallets nous sortiran per primer cop la diada de la Llum de 1982, l'artífex d'aquest fet va ser el solsoní Manel Casserras. El seu funcionament o coordinació és a càrrec de Vicenç Orriols, de l'Agrupació Cultural del Bages.

Malgrat que l'actuació dels cavallets de Manresa era prevista per a les festes manresanes (com la resta d'entremesos), l'originalitat de la comparsa i el caire de les seves intervencions han fet que es traslladés a altres indrets. La comparsa porta més d'un centenar d'actuacions arreu del país i també fora del país, com, per exemple, Perpinyà, Tolosa, Andorra, Brusselles, París, Zuric, Saragossa i un llarg etcètera gairebé inacabable.



Els cavallets a la ciutat italiana de Pisa.



Actualment hi ha deu figures de cavallets: cinc de color marró clar, quatre de marró més fosc i un de blanquejat. A l'hora d'establir la vestimenta que abillaria els portadors, s'optà, en homenatge als antics *cavallers de sant Jordi*, per fer referència als seus antecessors, els *hòmens de paratge*: comprèn un jersei que simula una cota de malla, capellina de punt evocant el capmall (defensa de malles que protegia el cap, part del rostre, el coll i la part superior del pit i de l'esquena), i casc que imita l'elm. També duen capa curta (clàmide), n'hi ha cinc de grogues, quatre de vermelles i una de blanca; regnes, brida i faldó protector, d'un marró molt fosc. Porten escut ametllat, on hi ha pintada la creu de sant Jordi, i llança de pendonet amb l'escut de la ciutat.



Música

La música de la imatgeria

A Manresa, com en altres poblacions, la música està vinculada a totes les figures de la imatgeria. Tenen una forta rellevància els balls, en què una música pròpia o d'autor acompanya cada figura. Per això no s'entendria una publicació que no esmentés la música.



El dia de la Llum i el diumenge de Festa Major la imatgeria balla a la plaça amb música de cobla.

La unió entre la imatgeria i els balls, i per tant la importància de la música i la seva vinculació total a la imatgeria, l'esmenta el folklorista Joan Amades en el seu llibre *Gegants, nans i altres entremesos*, quan diu: *les idees de ballar, fer una representació, tocar un instrument musical i jugar es confonien (...) ja que no hauria estat comprensible que els ninots (...) haguessin estat completament quiets.*



La colla de grallers acompanya gegants i nans en seguicis i cercaviles.

Algunes d'aquestes músiques manresanes, ja tradicionals, s'han utilitzat durant molts anys. D'altres, si bé són d'autor, s'han anat incorporant als diferents esdeveniments i han esdevingut ja tradicionals, formant totes elles un sol "corpus" amb la imatgeria manresana.

Precisament per conservar aquest patrimoni musical s'enregistrà el CD *Músiques de Manresa ... de festa*, l'any 2000, producció de l'Ajuntament de Manresa, que inclou els balls que des de fa uns anys interpreta la imatgeria manresana en dues versions, per a cobla i per a gralles.

Per això sembla adient anotar les melodies d'aquests balls perquè siguin conegudes, i sobretot per mostrar el patrimoni musical que té la ciutat de Manresa. Aquestes músiques acompanyen totes les figures en les seves sortides, i especialment en les ballades de les dues festivitats més importants de la ciutat: la Festa de la Misteriosa Llum i la Festa Major, després de la missa solemne. Des de fa uns anys aquests balls són interpretats per una cobla i des de l'any 2000, data de la seva creació, la cobla Ciutat de Manresa ho fa de manera habitual.

Les músiques

La música del *Ball dels gegants i nans de Manresa* fou recollida per Miquel Blanch (director de l'Orfeó Manresà 1921-1936), anotada per Joan Amades en el seu llibre sobre els gegants. L'harmonització per a cobla és de Ramon Estrada. També Josep M. Solà n'havia fet una versió per a cobla.

El Ball de la Pubilla i l'Hereu és un ball propi. Ambdues figures ballaven al so d'una melodia que hem pogut recuperar gràcies a la transcripció d'Ignasi Torras, que la recordava, i Francesc Juanola en va fer versions. L'harmonització per a cobla és de Ramon Estrada.

El Ball de nans té música pròpia. Ballen al so d'una melodia creada per Josep Padró, per a dues gralles i tambor, el qual també féu una versió per a cobla.

Amb la creació dels gegantons, Josep Noguera va compondre la melodia del *Ball dels gegantons*, que Joan Ballús va harmonitzar per a cobla.

Per a la recuperació de l'àliga, el músic i compositor Carles Cases va crear una melodia pròpia i l'harmonització per a cobla per al *Ball de l'àliga*, que s'estrenà el dia 30 d'agost de 1992, diumenge de festa major, en la seva presentació a la plaça Major.

La música del *Ball dels cavallets de Manresa* va ser creada per Josep M. Solà, qui en realitzà també l'harmonització per a cobla. La presentació dels recuperats cavallets va tenir lloc el dia 15 de febrer de 1982, al saló de sessions de l'Ajuntament de Manresa.

Altres músiques de la imatgeria

A més d'aquestes melodies que es poden escoltar cada any, hi ha altres músiques que també tenen relació amb la imatgeria manresana i que varen ser creades per a una data o un esdeveniment concret i, per tant, cal esmentar-les.

Aquest és el cas de la música del *Ball de la Pubilla del Bages*. Amb motiu de la creació de la Pubilla o Geganteta, el compositor Josep Mestre Miret creà una cançó amb arranjament per a cobla de Francesc Juanola, qui també féu una versió del ballet amb la música tradicional. S'interpretà en l'acte de lliurament a la ciutat, l'any 1951, de la geganteta Pubilla del Bages per part del gremi de Sant Lluc.

En l'estrena de l'Hereu, l'any 1974, Josep M. Solà creà el *Ball de l'Hereu*, amb l'harmonització per a cobla que s'interpretà en aquella efemèride.

El músic i compositor manresà Manel Camp va crear el *Ball dels ge-*

gants vells, amb una versió per a banda, i Jordi Badia va fer-ne una adaptació per a cobla. Aquesta obra va ser feta expressament per a l'acte de celebració de la restauració dels gegants vells, el dia 14 de febrer de 1998 a la plaça Major, i la va interpretar la Unió Musical del Bages.

Manel Camp també va compondre la *Marxa de cercavila* per a gralles, perquè les gralles de la colla de geganters de Manresa la interpretin en les seves sortides amb la imatgeria.

A més d'aquests balls, també s'han escrit diferents peces musicals sobre els gegants, com és la sardana *Manresa, ciutat gegantera* de Joan Lázaro Costa, estrenada l'any 1990. A més d'interpretar-se en aquell esdeveniment, actualment sol ser el complement musical de les ballades que es fan a la plaça Major.

Ball dels gegants i nans de Manresa

Transcripció recollida
per Miquel Blanch



The image shows a musical score for a dance. It consists of two staves of music written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 8/8. The melody is composed of eighth and sixteenth notes, with some triplets. The first staff ends with a double bar line, and the second staff continues the melody and also ends with a double bar line.

El Ball de la Pubilla i l'Hereu

Transcripció recollida
per Ignasi Torras

Allegro

Flabiol

Tambori

Da Capo 2 vegades
i coda:

CODA

El Ball de nans

Música: Josep Padró

Andante $\text{♩} = 72$

Allegretto $\text{♩} = 112$

Allegro $\text{♩} = 124$

The musical score is written on seven staves. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/4 time signature. The tempo marking 'Allegro' and the tempo indicator '♩ = 124' are placed above the first staff. The music features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and includes several triplet markings (indicated by a '3' above the notes). The piece concludes with a final cadence on the seventh staff.

Ball dels gegantons

Música: Josep Noguera

The image displays a musical score for the piece "Ball dels gegantons" by Josep Noguera. The score is presented on ten staves, organized into two systems of five staves each. The first system (staves 1-5) is written in 8/8 time and features a melody primarily in the treble clef, with some notes in the bass clef. The second system (staves 6-10) is written in 3/4 time and features a melody primarily in the bass clef, with some notes in the treble clef. The notation includes various rhythmic values such as eighth, quarter, and half notes, as well as rests and accidentals. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

Ball de l'àliga

Música: Carles Cases

The musical score for 'Ball de l'àliga' by Carles Cases is presented on eight staves. The first staff begins in G major (one sharp) and 8/8 time, with a tempo marking of quarter note = 100. The second and third staves continue in G major. The fourth and fifth staves change to E minor (two flats) and 3/4 time, with a tempo marking of quarter note = 63. The sixth staff returns to G major and 8/8 time, with a tempo marking of quarter note = 100. The seventh and eighth staves continue in G major. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings.

Ball dels cavallets de Manresa

Música : Josep M. Solà

Majestuós

Moderat

The musical score is presented on nine staves. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The tempo marking 'Majestuós' is placed above the staff. The second staff begins with a 'Moderat' tempo marking. The score includes various rhythmic values such as quarter, eighth, and sixteenth notes, as well as rests. First and second endings are indicated by '1º' and '2º' above the notes. The piece ends with a double bar line and repeat dots.

Coreografia

Les diverses figures que formen la imatgeria manresana sempre han tingut uns balls propis, que han anat canviant amb el pas del temps. La mateixa història de les figures i les diverses vicissituds que han sofert al llarg dels anys, han fet que s'hagin perdut tots els balls antics i que a hores d'ara no en puguem conèixer la coreografia.

A continuació, presentem una descripció de les coreografies actuals.

Ball dels gegants

Coreografia de la colla de Geganters, estrenada el 1985.

Valset de parella de lluïment, de caire senyorívol.

La coreografia té un sol pas que segueix el compàs ternari de la melodia. El pas consta de punt de vals de dreta a esquerra amb dos compassos, més un gir sobre si mateix cap a la dreta amb dos compassos més.

Amb aquest pas, els gegants dibuixen diferents evolucions en l'espai. Primer giren i es desplacen cap a la dreta i tornen al punt d'origen. Després es creuen entre ells canviant de lloc. Finalment, se separen i s'acosten fins a situar-se l'un al costat de l'altre mirant cap a la mateixa direcció, i volten al final de la melodia.



Ball de la Pubilla i l'Hereu

Coreografia de la colla de Geganters, estrenada el 1986.

Aquesta dansa és un valset de parella.

Els gegants, encarats i ballant el vals, s'acosten i, se separen, s'acosten i se separen tot girant, es tornen a acostar i s'encaren. Canvien de lloc per separar-se i acostar-se de nou.

La Pubilla balla entorn de l'Hereu fent un pas de ball pla creuat, i l'Hereu es va girant per seguir l'evolució de la Pubilla.

La figura es repeteix, però ara l'Hereu volta la Pubilla.

Després, cadascun cap a la dreta, evolucionen encarats fent una volta sencera fins al lloc d'inici. Es separen de nou girant.

La música passa de vals a corrandà, amb la qual els gegants s'acosten i se separen a pas de galop, i volten sobre ells mateixos per acabar la dansa.



Ball dels gegantons

Coreografia de Marta Mercadal, estrenada el 1995.

Dansa de caire senyorívol i de galanteig. Consta de tres moviments.

1r moviment: A pas de galop, els dos gegantons entren a la plaça en diagonal fins al centre i s'encaren. El gegant volta la geganta i se situa al seu davant donant-li l'esquena. Tots dos giren cap als costats, primer cap a la dreta i després cap a l'esquerra.

2n moviment (temps lent): Desplaçament lateral i passeig per canviar de lloc. Moviment cap endavant i endarrere encarats, i repetició del desplaçament lateral.

3r moviment: Els gegantons tornen a pas de galop a la posició inicial en diagonal, van fins al centre i acaben girant sobre ells mateixos al final de la melodia.



Ball dels nans

Coreografia d'Antoni Navarro, estrenada el 1991.

Dansa de caire alegre, que podria encaixar dins l'esquema de les contradances.

Els sis nans se situen de costat en una fila que mira endavant i comencen la dansa amb un punteig. Avancen i en queden tres mirant cap a la dreta i tres mirant cap a l'esquerra. El ball té quatre moviments.

1r moviment: Amb un pas que inclou un punteig amb cada peu i tres passes endavant, els nans avancen des del centre de la figura anterior, en fila de dos, i obrint un cap a cada banda per formar un cercle.

2n moviment: Amb un pas saltat, les nanes es troben al centre de l'espai mentre els nans evolucionen per fora, i tornen a formar el cercle anterior.

3r moviment: Amb pas de passeig formen dos grups, que evolucionen fins a trobar-se al centre de l'espai en una sola fila.

4t moviment: Ballen uns compassos en parelles i tornen a formar dos grups, després tornen a formar una sola fila i acaben la dansa saludant endavant.



Ball de l'àliga

Coreografia d'Antoni Navarro estrenada el 30 d'agost de 1992.

Dansa típica de bestiar, però de caràcter solemne, com correspon a l'àliga. Formada per sis moviments.

1r moviment: L'àliga camina al compàs de la música delimitant un cercle.

2n moviment: Fa un pas oscil·lant de dreta a esquerra i gira sobre ella mateixa cap a la dreta.

Repetició de la figura, però ara girant cap a l'esquerra.

3r moviment: Avança en diagonal cap a la dreta i fa un punteig. Després retrocedeix al punt de partida. Repetició de la figura, però ara cap a la diagonal esquerra. Amb l'últim compàs, l'àliga es gira d'esquena a la direcció envers la qual havia executat la coreografia.

4t moviment: Repetició del tercer moviment, ara de cara a la nova posició.

5è moviment: Repetició del segon moviment.

6è moviment: Repetició del primer moviment i moviment final al centre de l'espai girant sobre ella mateixa.



Ball dels cavallets

Coreografia d'Antoni Navarro, estrenada el 15 de febrer de 1982.

Els cavallets són portats per deu cavallers, un dels quals és el capità, que du capa blanca amb la creu de sant Jordi. Dels altres nou, cinc duen capa groga i quatre capa vermella, per simbolitzar la senyera.

La coreografia utilitza dos passos principals: el pas de caminar i un petit galop.

S'inicia amb els cavallers disposats en tres files de tres, mirant cap a la mateixa direcció, i el capità situat a la posició central, al davant de l'esquadra. Es fa un pas d'inici i salutació amb la melodia introductòria i tot seguit el capità inicia la dansa tot evolucionant (desplegament). S'hi van afegint la resta de cavallets formant dos grups que dibuixen diferents evolucions en creu, en línia i en cercle. El capità se situa al centre de l'espai i els cavallets l'envolten dibuixant dos cercles concèntrics que giren en sentit contrari (la corrandà). En el cercle de dins hi ha els cavallers de la capa vermella i en el de fora els que la duen groga.

Desfan els cercles i formen una línia de nou cavallets, un al costat de l'altre, que se situa al fons de l'espai, amb el capità al davant de la fila i en posició central. La figura s'anomena "fem bandera" i, vista des de dalt, forma les quatre barres i l'escut de Manresa. Mirant endavant, la figura avança per tot l'espai i es desfà per formar una estructura encapçalada pel capità, seguit de dues files de cavallets. Al galop fan una volta circular per tot l'espai i el travessen en diagonal per sortir de la plaça.



Coreografies històriques

A banda dels balls descrits en els darrers temps, la imatgeria manresana ha tingut altres coreografies.

Ball dels gegants vells

Coreografia de M. Alba Anfruns, estrenada el 14 de febrer de 1998.

És una dansa d'estil senyorial a ritme de vals.

S'inicia amb els gegants entrant a la plaça i avançant de costat.

Els gegants s'encaren i es mouen seguint el vals, van dibuixant figures que alternen amb girs sobre ells mateixos, desplaçaments en diverses direccions i canvis de posicions típiques dels balls de gegants. El pes de les figures i l'altura –que desestabilitza el centre d'equilibri dels portadors– condicionen la coreografia.



Ball de la Pubilla

Coreografia d'Antoni Reguant, estrenada el 21 d'octubre de 1951 i recuperada el 21 d'octubre de 2001, amb motiu del cinquantè aniversari de la Pubilla.

Té l'estructura típica d'un ball pla amb corranda final i va ser dissenyada perquè la interpretés un esbart entorn de la Pubilla.

La dansa s'inicia amb un passeig d'entrada de la Pubilla i les parelles de dansaires. Les parelles se situen fent un cercle, amb la Pubilla al mig. Comença una dansa de parelles amb punt de ball pla, mentre la Pubilla balla el vals al centre. Tot seguit, les parelles formen dos cercles concèntrics, els nois a dins mirant la Pubilla i les noies al cercle de fora. Mentre els nois resten quiets, la Pubilla dansa envoltant cadascun dels nois, mentre les noies puntegen. Torna el ball circular de parelles per començar la corranda amb el canvi de compàs musical, de ternari a binari.

La Pubilla també segueix la corranda girant sobre ella mateixa mentre la coreografia, entorn seu, forma diferents figures que finalitzen amb una corranda alta, és a dir, amb una enfilada de les noies damunt les espatlles dels nois.





Ball de l'Hereu

Coreografia d'Antoni Navarro, estrenada el 21 de febrer de 1974.

Dansa creada per a esbart.

La seva estructura mostra sis parelles de dansaires que fan un ball de parelles, amb l'Hereu situat al mig de l'espai.

En un moment concret, les noies deixen la seva parella, s'acosten a l'Hereu i dansen al seu voltant, fet que provoca descontent en els balladors. Per aquest motiu les noies tornen amb els nois, per consolar-los, els fan un petó a cada galta i els conviden novament a la dansa.

La coreografia finalitza amb l'entrada d'un altre grup de dansaires, més petits. Tots acaben dansant alegrement entorn de l'Hereu, el qual gira sobre ell mateix i els acompanya en els darrers compassos.

Bibliografia

- AMADES, Joan. *Gegants, nans i altres entremesos*. Palma de Mallorca-Barcelona: José J. de Olañeta, 1983.
- CAPDEVILA I PLANS, Jaume. "La imatgeria manresana". *Dovella* (juny 1989), núm. 31, p. 27-33.
- CAPDEVILA I PLANS, Jaume. *Recull de festes i tradicions a Manresa*. Manresa, 1989. [inèdit.]
- CAPDEVILA I PLANS, Jaume. *L'àliga de Manresa. 1593-1992*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1992.
- Els gegants de Manresa*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1982.
- SARRET I ARBÓS, Joaquim. *Ethologia de Manresa*. Manresa: Impremta Sant Josep, 1901.
- TORRAS I SERRA, Marc. *Manresa. Festes i tradicions*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1990.
- TORRAS I SERRA, Marc. *La festa a Manresa, un segle en imatges*. Manresa: Angle editorial, 1997. (Fotografia Històrica, 3)
- TORRAS I SERRA, Marc. *La geganta Pubilla de Manresa. 1951-2001*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 2001.
- TORRAS I SERRA, Marc; CAPDEVILA I PLANS, Jaume. *Els gegants de Manresa*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1997.



Índex

Salutació, <i>per Josep Camprubí</i>	7
Presentació, <i>per Ramon Fontdevila</i>	9
Pròleg, <i>per Ignasi Perramon</i>	11
Introducció	13
Els gegants	17
Els nans	39
L'àliga	43
Els geganters	49
Els cavallets	53
Música	57
Coreografia	67
Bibliografia	77

